

„Polska równych szans”

Polskie Stronnictwo Ludowe

Nadzwyczajny IX Kongres PSL

**Deklaracja ideowa
Polskiego Stronnictwa Ludowego**

Warszawa, 15 kwietnia 2007 r.

Misją Polskiego Stronnictwa Ludowego w życiu narodu polskiego jest działanie na rzecz pomyślności i dobra wszystkich Polek i Polaków, tak aby Polska szczęśliwa mogła trwać wiecznie.

1. Polskie Stronnictwo Ludowe jest ogólnonarodową partią polityczną, działającą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wyrosłą z chlubnych tradycji ruchu ludowego, kontynuującą jego trwałe wartości we współczesnym życiu narodu, zmierzającą do realizacji przedstawionego programu dla dobra każdego obywatela, wspólnoty narodu i państwa polskiego.

2. Celem PSL jest:

- Zapewnienie bezpieczeństwa, trwałości, suwerenności oraz rozwoju narodu i państwa polskiego, zgodnie z polską racją stanu, potrzebami dobra wspólnego, prawami i potrzebami każdego obywatela.
- Wprowadzenie i utrzymanie zasad trwałego rozwoju społeczno– gospodarczego, zasad społecznej gospodarki rynkowej – dla zapewnienia dostatku materialnego i rozwoju duchowego wszystkich obywateli.
- Zapewnienie realizacji zasad sprawiedliwości społecznej i równoprawnej pozycji społecznej wszystkim grupom społecznym w społeczeństwie zróżnicowanym stanem posiadania i warunkami życia – dla wyrównywania szans życiowych i zapewnienia godnego życia każdemu z obywateli.
- Wprowadzenie rzeczywistej demokracji politycznej, społecznej i ekonomicznej, obrona podstawowych praw obywatelskich i praw człowieka – dla zachowania wolności i podmiotowości wszystkich obywateli w życiu wspólnoty narodu .

I. Wstęp

1. Siedemnaście lat po rozpoczęciu wprowadzania w Polsce zasad i reguł gospodarki wolnorynkowej, wynikających z doktryny neoliberalizmu, Nadzwyczajny IX Kongres PSL dokonuje oceny sytuacji społeczno–gospodarczej i politycznej kraju. A ponadto – oceny aktualności dotychczasowych zasad ideowo–programowych PSL i ich realizacji oraz oceny ich adekwatności do dzisiejszych i przyszłych potrzeb i dobra narodu polskiego.

2. Nadzwyczajny IX Kongres PSL stwierdza, że rezultaty wolnorynkowego kapitalizmu, wprowadzanego w Polsce – wbrew oczekiwaniom społeczeństwa na system społecznej gospodarki rynkowej – okazały się wręcz katastrofalne w wielu przejawach życia społecznego narodu i losach osobistych Polek i Polaków.

Większość Polaków żyje w niedostatku i ubóstwie. W sytuacji tej znaleźli się z powodu niskich dochodów albo zupełnego ich braku, na skutek utraty źródeł zarobkowania czy pracy, a bez należytej pomocy ze strony państwa. Władze państwa zaś ,

dysponując w imieniu narodu majątkiem Polaków, który miał służyć zaspokajaniu podstawowych potrzeb społecznych i indywidualnych obywateli, w toku rabunkowej prywatyzacji dopuścili do jego utraty w większości na rzecz zagranicznych – prywatnych i państwowych – właścicieli.

Pogłębia się z roku na rok, rozwarstwienie dochodowe i majątkowe społeczeństwa polskiego, zmniejszając szanse rozwoju i poszerzając gwałtownie krąg biedy i ubóstwa. Prowadzi to do postępującego wyniszczania społecznego, a także biologicznego – znacznej części narodu. Szczególnie niepokojąca jest pogarszająca się sytuacja demograficzna, która zagraża utrzymaniu historycznej trwałości narodu.

3. Polskie Stronnictwo Ludowe od początku przebudowy ustrojowej państwa opowiadało się za umocnieniem demokratycznego systemu sprawowania władzy, wprowadzeniem społecznej gospodarki rynkowej, ukierunkowanej na dobro wspólne. Sprzeciwialiśmy się wprowadzaniu w życie zasad „liberalnego kapitalizmu”. Największy sukces wyborczy, który osiągnęło Polskie Stronnictwo Ludowe w 1993 roku, to wynik uznania społecznego dla pryncypialnej postawy PSL krytykującej „liberalny darwinizm rynkowy” i ignorowanie zasad sprawiedliwości społecznej przez rządy prawicowe. To był wyraz uznania za zdecydowane nawoływanie do wprowadzenia zasad społecznej gospodarki rynkowej, do wprowadzenia demokracji w wymiarze politycznym, ekonomicznym i społecznym.

4. Okres, kiedy Polskie Stronnictwo Ludowe miało realny wpływ na wprowadzanie w życie zasad społecznej gospodarki rynkowej to bezpośrednie kierowanie rządem przez **Waldemara Pawlaka** (październik 1993 r. – marzec 1995 r.), a następnie dwukrotny udział w koalicji rządowej z lewicą. Głównym przedmiotem sporu wewnątrz koalicji był charakter polskich przemian ustrojowych stopniowo zwyciężała w niej opcja liberalna, następowało zatracanie wrażliwości społecznej. Było to przyczyną opuszczenia koalicji przez PSL.

5. Polskie Stronnictwo Ludowe nie godziło się nigdy i nie godzi na prowadzenie polityki neoliberalnej, zapoczątkowanej w pierwszej połowie lat 90. i kontynuowanej przez kolejne rządy. Nie akceptuje również obecnej koncepcji „Solidarnego państwa”, która jest próbą dominacji państwa nad wszelkimi przejawami życia społecznego. Koncepcji tej przeciwstawiamy koncepcję „Solidarnej Polski”, która zakłada harmonijne współdziałanie struktur państwa i władzy z organizującym się społeczeństwem obywatelskim.

6. Trafne, słuszne, korzystne dla narodu i nadal aktualne są postulowane przez Polskie Stronnictwo Ludowe zasady ideowo-programowe, wynikające z wartości i przesłanek służących prawdziwemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu Polski, formułowane na gruncie zasad społecznej gospodarki rynkowej, zasad humanizmu oraz etyki chrześcijańskiej i społecznego nauczania Kościoła.

7. Obecnie, w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej są one w dodatku zbieżne z fundamentami ideowymi zjednoczonej Europy. Zbieżne z podstawowymi wartościami zjednoczonej Europy, zmierzającej w toku integracji europejskiej do zapewnienia Europie trwałego i zrównoważonego rozwoju, w tym pełnego zatrudnienia, stworzenia obszaru bezpieczeństwa, wolności, sprawiedliwości i solidarności, dostatku i przestrzegania praw człowieka i praw obywatelskich. Zbieżne z podstawowymi zasadami polityki gospodarczej i społecznej, realizowanej w krajach Unii, w ramach zasad społecznej gospodarki rynkowej.

Realizacja tych zasad w Polsce w znacznym stopniu zależy obecnie od polityki Unii Europejskiej wobec tych potrzeb społeczeństwa polskiego.

8. Nadzwyczajny IX Kongres PSL z całą mocą potwierdza zatem aktualność trwałych wartości ideowo-programowych ruchu ludowego, wypracowanych przez ponad stulecie naszej działalności, a zwłaszcza w ostatnim siedemnastoleciu transformacji ustrojowej. Te wartości i cele w pełni wychodziły naprzeciw potrzebom i aspiracjom Polaków do godnego życia, rozwoju i pomyślnej przyszłości. Ich wprowadzenie w życie staje się najpilniejszym zadaniem, które powinni podjąć wszyscy świadomi odpowiedzialności za pomyślną przyszłość narodu i swoją własną.

II. Źródła naszego ruchu. Nasze dziedzictwo.

1. Ruch ludowy jest rdzennie polskim ruchem politycznym – wyrastającym z inspiracji etycznych oraz aspiracji narodu polskiego do życia w wolności, samodzielności, godności, wyrastającym z dążeń do zapewnienia dobra wspólnego oraz zapewnienia należytego poziomu życia i szans rozwoju wszystkim Polkom i Polakom. Jest także ruchem:

- Wyrastającym z uznania naturalnych i niezbywalnych praw każdego człowieka do życia, wolności, godności, podmiotowości i prawa do rozwoju.
- Wyrastającym z potrzeby wprowadzenia i przestrzegania zasad etyki chrześcijańskiej i humanizmu chrześcijańskiego, jako trwałej postawy kształtowania norm życia osobistego, społecznego, państwowego i międzynarodowego.
- Wyrastającym z ducha patriotyzmu, poczucia współodpowiedzialności za losy wspólnoty narodu oraz zrozumienia potrzeby budowania woli wspólnego trwania w przyszłości, stanowiących fundament trwałości narodu.
- Wywodzącym się z przekonania, że naród może skutecznie zapewnić sobie pomyślną przyszłość i rozwój wówczas, gdy wykorzysta cały potencjał pracy i myśli wszystkich obywateli, zapewniając im uczestnictwo w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym.
- W myśl zasady sformułowanej przez **Wincentego Witosa**, że: „Przyszłości państwa ani jego potęgi nie zabezpieczy żaden, choćby największy geniusz. Może to tylko uczynić cały, świadomy swych praw i obowiązków naród”.
- Z przeświadczenia, że podstawą trwałości i stabilności państwa jest respektowanie i przestrzeganie przez władze państwowe praw obywatelskich, tworzenie warunków i

szans rozwoju, przestrzeganie praworządności oraz dbałość o interesy narodu i dobro każdego obywatela.

2. Zorganizowanie i działalność ruchu ludowego, przez ponad sto lat w dziejach Polski, jest rezultatem najlepszych postaw i dążeń obywatelskich licznego grona najświatlejszych i najofiarniejszych Polek i Polaków, w tym w większości wywodzących się ze środowiska chłopskiego – realizowanych w interesie całego narodu.

Jesteśmy świadomi wielkiej roli, jaką odegrali ludowcy i chłopi, zorganizowani przez nich do uczestnictwa w życiu narodu polskiego w XIX i XX wieku, w dziele odzyskania i utrwalania niepodległości, w walce o demokratyczny ustrój państwa, w ocaleniu narodu w latach największych zagrożeń oraz w tworzeniu warunków rozwoju życia narodowego, w wymiarze gospodarczym, społecznym i politycznym.

3. Ruch ludowy działał i działa w myśl inspiracji i wskazań sformułowanych przez jego organizatorów i przywódców:

- Że „lud w całej pełni uobywatelniony to warownia, o którą naród może się oprzeć bezpiecznie”. (**Bolesław Wyslouch, 1886 r.**);

- Że każdy polski chłop powinien patrzeć na trzy zasady: „Pierwsza i najważniejsza – to utrzymanie niepodległości państwa i jego potęgi. Druga to staranie się o wprowadzenie w całej pełni w życie, demokratycznego ustroju naszego państwa. Trzecia – to stała i trwała obrona praw obywatelskich i swoich ludowych interesów”. (**Wincenty Witos 1922 r.**);

- Że „Przyjdzie dzień, w którym padnie komunizm i imperializm sowiecki. Powstanie do życia Polska wolna i niepodległa (...) „że w tej Polsce znowu silny ruch ludowy, oparty na ideowych, zaprawionych w walce i ofiarnych rzeszach swoich wyznawców, dopilnuje, by wreszcie z jego cierpień, ofiar i walki zrodził się i utrzymał na stałe w Ojczyźnie, ustrój demokratyczny, oparty na wolności i godności człowieka, na panowaniu prawa i sprawiedliwości społecznej”. (**Stanisław Mikołajczyk, 1952 r.**).

Kierowanie się tymi wskazaniem przyniosło przez pokolenia wielkie korzyści dla całego narodu. Toteż pozostają aktualne zarówno obecnie, jak i na przyszłość.

4. PSL zatem uznaje za główne źródło inspiracji współczesnego programu Stronnictwa oraz zasad organizujących życie społeczne, gospodarcze i polityczne kraju bogaty i wielostronny dorobek myśli ideowej ruchu ludowego. A ponadto całokształt myśli humanistycznej ludzkości, w tym przede wszystkim filozofii dobra człowieka, budowanej na podstawach etyki chrześcijańskiej oraz myśli ekonomiczno–społecznej, ukierunkowanej na osiągnięcie tego celu w gospodarce i życiu społecznym narodu.

Współczesne Polskie Stronnictwo Ludowe czuje się –w myśli i czynie – spadkobiercą i kontynuatorem całego dorobku ruchu ludowego dla dobra wspólnoty narodu polskiego. Uprawnia to nas i motywuje do pomnażania tego dziedzictwa. Najlepszą drogę ku temu stanowią zasady wypracowane w naszym ruchu, które pragniemy widzieć w życiu publicznym całego narodu.

III. Zasady ruchu ludowego. Ideologia.

1. W Deklaracji Ideowej, uchwalonej przez II Kongres PSL w 1991 r., przyjęliśmy, że „Ideologia Polskiego Stronnictwa Ludowego stanowi współczesny kształt agraryzmu – neoagrarium, który przewartościowuje historyczny dorobek myśli agraryzmu, zgodnie z osiągnięciami współczesnej nauki oraz doświadczeniami ostatnich dziesięcioleci w życiu gospodarczym i społecznym państw i społeczeństw, a ponadto potrzebą tworzenia racjonalnego, efektywnego systemu gospodarczego, społecznego i politycznego państwa polskiego. Neoagrarium – zaznaczyliśmy – uwzględnia potrzebę dostosowania form życia społeczno-gospodarczego do wymogów rewolucji naukowo-technicznej”.

Wskazywaliśmy na zbieżność zasad neoagrarium, zwłaszcza z treściami **etyki chrześcijańskiej i społecznej nauki Kościoła**, z treściami koncepcji społecznej gospodarki rynkowej oraz teorii i praktyki rozwoju społeczno-gospodarczego w ekonomii keynesowskiej i postkeynesowskiej. Podkreślaliśmy, że zasady te stoją w opozycji wobec doktryny neoliberalizmu – kapitalizmu wolnorynkowego, budowanego na gruncie egoizmu bogatych, ograniczając równomierny rozwój całego społeczeństwa. Te opinie zachowują swoją aktualność i trwałość zarówno teraz, jak i na przyszłość.

2. Obecnie, potwierdzając słuszność tamtych twierdzeń, pragniemy podkreślić także ich zbieżność z koncepcjami **trwałego i zrównoważonego rozwoju**, wypracowanymi i realizowanymi zwłaszcza w krajach Unii Europejskiej, której Polska stała się członkiem. A także, zbieżność z najnowszymi wymogami – tworzenia gospodarki, opartej na wiedzy, społeczeństwa informacyjnego, formułowanymi w strukturach Unii Europejskiej oraz na najnowszych koncepcjach rozwoju społeczno-gospodarczego. A ponadto, zbieżność z ideologią chrześcijańską Europejskiej Partii Ludowej, do grona której Polskie Stronnictwo Ludowe złożyło swój akces.

3. Na współczesną treść ideologii ruchu ludowego składają się następujące główne twierdzenia i zasady:

- Nadrzędnym celem wszystkich zasad organizujących życie wspólnoty narodu w formie państwowej jest **zachowanie podmiotowości** oraz godności i dobra każdego człowieka, każdego obywatela.
- **Człowiek**, mając zapewnione dobra podstawowe wolność i godność, podstawowe warunki do życia i szanse rozwoju, staje się zdolny do twórczej aktywności na rzecz dobra swojego, swojej rodziny i całej wspólnoty narodu.
- Wspólnotowy charakter życia narodu, w którym władze państwowe na gruncie **sprawiedliwego ładu społecznego** dbają – o żywotne potrzeby każdego obywatela, wszystkich rodzin i grup społecznych, a przez to – całego narodu, zapewnia pełnię możliwości rozwoju materialnego i duchowego wszystkim, czyli – tworzy najlepsze szanse na pomyślną przyszłość całego narodu.

4. Cele te są możliwe do osiągnięcia w warunkach wprowadzenia rzeczywistej **demokracji politycznej, społecznej i ekonomicznej**, praworządności, pełnego przestrzegania przez władze państwowe praw człowieka i praw obywatelskich oraz wprowadzenia racjonalnego, efektywnego i sprawiedliwego systemu społeczno-gospodarczego.

W warunkach, w których podmiotowość obywateli pozwoli na zapewnienie wszystkim pełni wolności i praw obywatelskich, w tym praw ekonomicznych i socjalnych. A zadaniem gospodarki stanie się wyprodukowanie i dostarczenie obywatelom dostatecznej ilości dóbr i usług materialnych, odpowiedniej jakości, niezbędnych do życia i rozwoju. Z zachowaniem rachunku ekonomicznego w działalności gospodarczej, a z ograniczeniem gospodarki zmierzającej do pomnażania kapitału przede wszystkim przez nieprodukcyjny obrót finansowy i spekulację, często przy eliminowaniu potencjału wytwórczego, niezbędnych dóbr i usług materialnych.

Z uwzględnieniem, że kwalifikacje i praca – kapitał ludzki, są wartościami nadrzędnymi nad kapitałem finansowym, będącym jedynie narzędziem w realizacji celów rozwojowych w gospodarce. A zatem – z uznaniem pierwszeństwa pracy przed kapitałem. Pozwoli to na wykorzystanie całego potencjału intelektualnego, zdolności i energii narodu dla zapewnienia wszystkim uczestnictwa w pomyślnej przyszłości.

5. Osoba ludzka jest najwyższą wartością w życiu wspólnoty narodu. Człowiek jest przeznaczony, predestynowany do czynienia dobra, którego pragnie, a to, które czyni – staje się racją istnienia rodzaju ludzkiego, pozwala na istnienie ludzkości.

Głównym dążeniem PSL jest zapewnienie dobra każdemu z obywateli, w duchu najwyższego poziomu humanizmu, poszanowania godności i praw każdej osoby, na gruncie sprawiedliwego ładu społecznego, w zgodzie i harmonii z dobrem pozostałych osób i całej wspólnoty narodu.

Tak, aby w życiu społecznym mogła się realizować idea braterstwa ludzi, poszanowania każdej osoby ludzkiej, rodziny, wspólnoty narodu, a także idea zaufania i solidarności między ludźmi, a nawet miłości społecznej, obejmującej rodziny, wspólnoty sąsiedzkie, terytorialne i całą wspólnotę narodu.

6. Uważamy, że jest to możliwe, a nade wszystko – korzystne w życiu narodu. Stanie się faktem, zjawiskiem powszechnym, w zależności od podjęcia działań w tym kierunku przez władze państwowe oraz od woli zajmowania takiej postawy i takiego postępowania przez miliony naszych obywateli.

To również najprostsza droga do zmiany na lepsze otaczającej nas rzeczywistości społecznej i podniesienia jakości życia społecznego naszego narodu. To nader dostępny kapitał do wykorzystania.

7. W całej pełni uznajemy wskazanie **Jana Pawła II**, że: „Każde społeczeństwo, które nie chce być zniszczone od wewnątrz, ustanowić musi sprawiedliwy ład społeczny”.

Podstawą ładu społecznego jest **poszanowanie godności** każdego człowieka przez pełne przestrzegania praw człowieka i praw obywatelskich oraz zasad solidarności i

sprawiedliwości społecznej, a także etyki w życiu społecznym.

Oznacza to konieczność zapewnienia wszystkim podstawowych środków materialnych do życia, dóbr i świadczeń oraz zapewnienia uczestnictwa w życiu wspólnoty narodu. A zatem, zapewnienia dostępu do żywności, mieszkania, ochrony zdrowia, edukacji, uczestnictwa w kulturze i życiu społecznym narodu. Zapewnienia rozwoju materialnego i duchowego dla wszystkich.

Sprawiedliwy ład społeczny staje się podstawą harmonijnego rozwoju społeczeństwa, uzyskania i utrwalania wysokiej jakości życia całej wspólnoty narodu – bezpieczeństwa, pełnego wykorzystania potencjału zdolności i pracy całej wspólnoty narodu, osiągania dostatku, zadowolenia i szczęścia przez miliony ludzi. Jest podstawą woli wspólnego trwania narodu na przyszłość.

Jest najprostszą drogą do wykorzystania i pomnażania dla własnego dobra, podstawowego kapitału, jakim dysponuje społeczeństwo.

Uważamy, że osiągnięcie takiego stanu jest możliwe do realizacji i korzystne dla wszystkich, gdyż uruchamia zasoby twórczości i pracy, z których mogą korzystać wszyscy. Wykorzystanie tych możliwości zależy od skutecznego wprowadzenia działań dla wyrównywania szans statusu życiowego i rozwoju dla potrzebujących.

8. Wszelka **władza** państwowa, stanowiąca ważny element państwa, jest uprawniona (jeśli pochodzi z wyboru albo właściwego mianowania oraz akceptacji i aprobaty przez społeczeństwo, wyników i efektów jej działalności i pracy) do organizowania życia zbiorowego narodu, rozwiązywania problemów, w celu pomnażania dobra każdego obywatela i przysparzania dobra całej wspólnoty narodu. Nie jest uprawniona, gdy pochodzi „z lufy karabinu”, albo manipulacji instytucjami systemu demokratycznego.

Władze państwowe spełniają funkcję służebną wobec potrzeb zorganizowania życia zbiorowego narodu, zapewnienia godności życia każdego obywatela, wypełnienia praw obywatelskich i realizacji dobra wspólnego całego narodu. Działają w granicach uprawnień powierzonych im przez obywateli, przez naród, który zachowuje zawsze pełnię praw suwerena i pierwszeństwo racji przed władzą państwową oraz zdolność do odsunięcia władz państwowych, w każdym czasie, od sprawowanej funkcji, a zwłaszcza wówczas, gdy sprzeniewierzają się one działaniu dla dobra powszechnego i dobra obywateli.

9. Podstawą działania władz państwowych, podstawą polityki – **jest etyka życia społecznego**. Bez etyki wykonywanie władzy państwowej i polityki staje się sprzeczne z potrzebami dobra wspólnego i dobra każdego obywatela, z reguły prowadzi też do budowania struktur zła i zdeprawowania systemu władzy, a często wręcz do jej zbrodniczego wymiaru.

Władza państwowa może podejmować działania, uwzględniające zasadę subsydiarności, z upoważnienia i na rzecz obywateli czy wspólnot w tych sferach, i w takim zakresie, w jakim obywatele tego potrzebują, a nie są w stanie sami rozwiązać powstałych problemów. Wszelkie działania władzy państwowej wykraczające poza ten obszar są nadużyciem.

Główną regułą uzasadniającą organizacyjną rolę w życiu wspólnoty narodu ze strony władz państwowych jest budowanie struktur dobra i wprowadzanie w życie społeczne zasad sprawiedliwości, które optymalizują pracę narodu dla osiągnięcia korzyści wspólnych i osobistych obywateli, członków wspólnoty narodu. Bez sprostania kryterium sprawiedliwości w działaniu władz państwowych są one nieużyteczne dla narodu, a nawet stanowią zagrożenie. Albowiem „państwo niesprawiedliwe jest jak banda rozbójników” (św. Augustyn).

10. Utrzymanie instytucji państwowych i władz państwowych, ukierunkowanych na przysporzenie dobra, pomnażanie dobra, spoczywa na wszystkich obywatelach, zgodnie z ich możliwościami, tak aby dobro wspólnoty narodu nie doznawało uszczerbku w przypadku ich niewydolności, niesprawności czy bezwładu albo nieadekwatności. Żadna część środków pozostawionych do dyspozycji władz państwowych przez społeczeństwo oraz na utrzymanie instytucji państwowych, nie może być obrócona na szkodę dobra człowieka i wspólnoty narodu, a zwłaszcza wówczas, gdy nie zostały zaspokojone słuszne potrzeby i oczekiwania. Budowanie struktur zła, odrzucających zasady etyki w życiu społecznym i w stosunkach międzyludzkich, także w życiu gospodarczym i politycznym, nie może być celem i zadaniem władz państwowych.

Władze państwowe najszerzej oddziałują na położenie, sytuację i zachowania, postawy obywateli przez określanie zasad życia gospodarczego, funkcjonowanie rodziny, możliwości rozwoju duchowego i materialnego obywateli, w toku wyznaczania norm i zasad prawnych stosunków społecznych, gospodarczych i politycznych, wyznaczania zakresu praw i wolności obywatelskich – z jednej strony, a ich zdolności do efektywnego zabezpieczania dobra całej wspólnoty narodu – z drugiej.

Wypełnienie tej roli przez władze państwowe powinno prowadzić do przysporzenia dobra, tworzenia dobra każdego obywatela i całej wspólnoty narodu. Jak też do ujawniania i rozwoju sił twórczych narodu. Wykorzystania całej go potencjału twórczego społeczeństwa, a nie zniewolenia, wykluczenia, skrepowania, obezwładniania, apatii, duszenia sił rozwojowych. Czyli ograniczania szans rozwojowych narodu poprzez nadmierną kontrolę, nadzór, a nawet nieracjonalne generowanie nieufności, strachu, konfliktów społecznych czy biurokracji.

11. Zadaniem władz państwowych jest wspomaganie i pomnażanie oraz organizowanie sił twórczych, energii twórczej społeczeństwa, na zasadzie **subsydiarności**. Zwłaszcza wszędzie, gdzie wymaga to działań zbiorowych albo odpowiedniego ukształtowania warunków do działalności poszczególnych obywateli, realizacji potrzeb poszczególnych rodzin, organizowania przedsiębiorstw czy funkcjonowania określonych instytucji.

Nie może to oznaczać wprowadzenia nadzoru i panowania nad wspólnotą narodu, która zachowuje zawsze niezbywalną suwerenność postępowania, ponad uprawnieniami władz państwowych.

Zadaniem władz państwowych jest sprawowanie ochrony prawnej, przestrzegania przepisów przez instytucje i organy władzy państwowej. W szczególności dotyczących praw obywatelskich, zarówno praw politycznych, jak i społecznych, i ekonomicznych.

12. Władze państwowe mają służyć realizacji praw i wolności obywatelskich. W systemie politycznym należy wzmacniać ochronę praw obywatelskich, zagrożonych przez nieuprawnione ich zawłaszczanie przez instytucje i organy władz państwowych.

Władze państwowe powinny w związku z tym oddziaływać na zasady postępowania i działania podmiotów polityki gospodarczej, społecznej i innych w celu ukierunkowania ich działalności na rzecz dobra człowieka, wszystkich obywateli i całej wspólnoty narodu.

Żadna władza publiczna nie może, natomiast, wspierać w jakiegokolwiek formie i w jakiegokolwiek dziedzinie czy sprawie nieładu społecznego czy moralnego, a także uczestniczyć w jakiegokolwiek formie – w wyrządzaniu krzywdy i niesprawiedliwości, szkody i zła – obywatelowi czy wyrządzaniu szkody w interesach całej wspólnoty narodu. Takie działania są nadużyciem uprawnień władzy państwowej i odbierają jej rację funkcjonowania. Również z tego powodu należy wzmocnić ochronę praw obywatelskich i rozszerzyć odpowiedzialność władz państwowych za skutki ich działania i postępowania wobec praw i dobra obywateli.

13. Normy prawa nie mogą mieć dowolnej treści. Zasady i treści prawa stanowionego powinny uwzględniać i przyjmować za podstawę przesłanki wynikające z wartości etyki oraz kryteria sprawiedliwości. Stanowienie prawa i działanie władzy w oderwaniu od tych przesłanek lub w sprzeczności z nimi, jest działaniem sprzecznym z dobrem człowieka i wspólnoty narodu.

W systemie prawa stanowionego i działaniu władz państwowych powinna być w szczególności uwzględniona ochrona dóbr podstawowych człowieka – wolności, godności, zapewnienia podstawowych warunków materialnych życia i rozwoju. A ponadto przesłanki uwzględniające zasady sprawiedliwości społecznej i ekonomicznej.

IV. Główne zadania

1. Nadzwyczajny IX Kongres PSL stwierdza więc, że treści Deklaracji Ideowej, przyjęte na poprzednich kongresach, są nadal aktualne i godne realizacji dla dobra narodu. Wzbogacamy je dziś o przesłanki wynikające ze **społecznej nauki Kościoła**, a w szczególności z podstawowych zasad życia społecznego:

- **Zasada dobra wspólnego.**

Dobro wspólne tworzy racje istnienia każdej społeczności i jest celem postępowania jej członków. Podstawowym wyznacznikiem dobra wspólnego jest dobro człowieka i polega ono przede wszystkim na poszanowaniu praw i obowiązków ludzkiej osoby. Służące człowiekowi dobro wspólne trzeba pojmować jako priorytet w stosunku do interesów partykularnych. Dobru wspólnemu sprzeciwia się egoizm i stawianie wyżej interesów indywidualnych lub grupowych.

Realizacja dobra wspólnego jest racją istnienia władz publicznych, które mają o to dobro zabiegać z korzyścią dla wszystkich obywateli i dla każdego człowieka. Dobru wspólnemu sprzeciwia się korupcja, nadużywanie władzy, ucisk słabszych, odmawianie ludziom prawa do udziału w życiu politycznym i podejmowaniu decyzji, uciekanie się do terroru lub przemocy.

- **Zasada solidarności.**

Zasada solidarności jest ściśle związana z zasadą dobra wspólnego – solidarność definiuje się jako uporządkowaną zgodę w dążeniu do dobra wspólnego. Wyraża obie podstawowe tendencje życia społecznego, mianowicie „dawanie” i „branie”. Określa ona obowiązki „od dołu” i uprawnienia „od góry” oraz odwrotnie. Solidarność pomaga postrzegać drugiego człowieka nie jako narzędzie, którym można się posłużyć lub które można wykorzystać, lecz jako osobę równą w godności. Nakazuje ona wszystkim uczestnikom życia społecznego działanie we wzajemnym porozumieniu, respektując różne obszary ich kompetencji. Zasada solidarności dotyczy również wzajemnych relacji między państwami. Narody mają wobec siebie wzajemne prawa i obowiązki, dlatego stosunki między nimi powinny się układać według zasady solidarności.

- **Zasada pomocniczości.**

Chroni ona osobę ludzką, wspólnoty lokalne i wspólnoty pośrednie przed niebezpieczeństwem utraty należnej im autonomii. Zasada pomocniczości głosi, że jednostkom nie wolno wydzierać i przenosić na społeczeństwo tego, co mogą wykonać z własnej inicjatywy i własnymi siłami. Każda czynność społeczna powinna mieć charakter pomocniczy. Powinna też wspomagać poszczególne społeczności całego organizmu społecznego, nigdy zaś ich nie niszczyć ani nie wchłaniać.

Zasada pomocniczości – ma dwa aspekty: negatywny i pozytywny. Aspekt negatywny polega na poszanowaniu kompetencji, inicjatywy i odpowiedzialności jednostek niższego rzędu przez społeczności wyższego rzędu. Nie należy wyłączać i przeszkadzać społecznościom niższym w wykonaniu tego, co są w stanie zrealizować same.

Aspekt pozytywny polega na świadczeniu pomocy tam, gdzie jest ona konieczna. Oznacza zatem uzupełniające i pomocnicze działanie większych organizmów społecznych, najczęściej państwa lub zorganizowanych instytucji użyteczności publicznej, na rzecz jednostek i mniejszych grup społecznych.

- **Zasada powszechnego przeznaczenia dóbr.**

Zasada powszechnego przeznaczenia dóbr uzasadnia prawo wszystkich ludzi żyjących na ziemi do otrzymania z niej tego, co jest każdemu potrzebne do życia i utrzymania.

Precyzuje ona także właściwe rozumienie własności i jej funkcji w społeczeństwie, określa indywidualny i społeczny wymiar własności. Wszelka własność ma po-

dwójny wymiar: indywidualny i społeczny. Indywidualna funkcja dóbr użytkowych polega na zaspokojeniu codziennej potrzeby dóbr trwałego użytku, na rozwoju inicjatywy własnej oraz na trosce o przyszłość człowieka i jego rodziny. Wymiar społeczny domaga się natomiast, aby wszystkie warstwy i grupy w społeczeństwie posiadały godne człowieka utrzymanie i rzeczywistą możliwość pozyskania własności dóbr trwałych. Konieczny jest właściwy podział pracy, który nie skazuje całych narodów i klas społecznych na proces dehumanizacji.

- **Zasada sprawiedliwości i miłości społecznej.**

Porządek społeczny w państwie powinien być oparty na zasadzie sprawiedliwości. Poszanowanie praw wszystkich ludzi jest podstawą sprawiedliwości. Nie dotyczy ona wyłącznie dóbr materialnych, ale obejmuje także dobro kulturalne, społeczne i polityczne. Władze państwowe w wykonywaniu swych obowiązków na rzecz dobra wspólnego stale powinny kierować się sprawiedliwością.

Podział dochodu narodowego pomiędzy poszczególne podmioty życia gospodarczego powinien być dokonywany w taki sposób, aby wszyscy mieszkańcy danego kraju mogli się rozwijać i doskonalić. Państwo powinno również zabiegać o niwelowanie niesprawiedliwych różnic w rozwoju pomiędzy różnymi sektorami gospodarki narodowej, a także między różnymi regionami kraju.

Zasada miłości społecznej nakazuje przekształcenie stosunków i struktur społecznych w celu nadawania im bardziej ludzkiego charakteru.

2. Powyższe wartości i zasady powinny być na trwałe obecne w treści działania podstawowych instytucji społecznych – w systemie organizacji państwa – systemie władzy, w przepisach prawa stanowionego i ich realizacji, w gospodarce, w życiu rodziny, w edukacji społecznej – w kształtowaniu postaw społecznych przez środki społecznego przekazu i uczestnictwo w kulturze, w sferze życia duchowego i religijnego społeczeństwa, tworzącego więzi społeczne narodu.

3. W warunkach przestrzegania tych zasad i wartości społeczeństwo zbliży się do osiągnięcia – stawianych przez nas – celów i realizacji zadań, korzystnych tak dla całej wspólnoty narodu, jak i każdego obywatela:

- Zapewnienia Polsce siły ekonomicznej i społecznej oraz bezpiecznej przyszłości, aby Polska mogła trwać wiecznie.
- Wprowadzenia w naszym życiu państwowym pełnej demokracji politycznej, ekonomicznej i społecznej oraz sprawiedliwego ładu społecznego, aby Polacy mogli żyć godnie.
- Zapewnienia praworządności, realizacji praw obywatelskich, zasad sprawiedliwości społecznej, zapewnienia podstaw życiowych i szans rozwoju dla wszystkich obywateli, aby Polacy mogli żyć szczęśliwie.

4. Polskie Stronnictwo Ludowe uważa, że głównym zadaniem władz państwowych jest zapewnienie godnego życia i warunków rozwoju wszystkim obywatelom. W tym

celu niezbędne jest zachowanie pełni podmiotowości człowieka w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym oraz pełni rzeczywiściej demokracji, która powinna być realizowana tak w sferze politycznej, społecznej, jak i gospodarczej.

5. System polityczno–prawny państwa powinien być zbudowany na podporządkowaniu wszystkich działań i norm zasadom etyki, sprawiedliwości oraz woli narodu, który jest jedynym suwerenem i gospodarzem państwa.

6. Władze państwowe, reprezentujące dobro i potrzeby społeczeństwa, powinna cechować wysoka wrażliwość społeczna i narodowa oraz zdolność rozwiązywania problemów społecznych, dla budowania harmonijnego i pomyślnego życia całej wspólnoty narodu. Wystrzegać się natomiast powinny wszelkich działań jawnego czy ukrytego totalitaryzmu oraz naruszania suwerennych praw narodu i interesów ekonomicznych. W szczególności dotyczy to ochrony wolności obywatelskich, nietykalności, ochrony życia obywateli przed zagrożeniem ze strony aparatu przemocy oraz ochrony wolności słowa.

Jest to najistotniejszy warunek zachowania rzeczywistej podmiotowości obywateli w życiu społecznym, a służebnej roli aparatu państwa. A jednocześnie – najistotniejsza podstawa zachowania wolności i twórczych procesów wszechstronnego rozwoju w każdej dziedzinie życia.

Albowiem „każda osoba ma oparte na sprawiedliwości prawo do osobistej nietykalności, którego nie można jej pozbawić nawet przez wzgląd na dobro społeczeństwa jako całości. Sprzeczne bowiem ze sprawiedliwością jest, by czyjąkolwiek utratę wolności, usprawiedliwiać wzrostem dobra stającego się udziałem innych” (J. Rawls).

7. Polskie Stronnictwo Ludowe, kontynuując i przedkładając ponownie społeczeństwu polskiemu wypracowane zasady i normy organizacji życia zbiorowego wspólnoty narodu w formie państwowej, uzupełnione i wzbogacone o wyniki ostatnich prac programowych, podkreśla, że gwarantują one prymat celów skierowanych na osiągnięcie dobra wspólnego narodu i dobra każdego obywatela.

Zapewniają szanse utworzenia demokratycznego i sprawiedliwego ładu społecznego, uwzględniającego i respektującego pełnię praw obywatelskich i praw do rozwoju wszystkich Polaków.

Pozwalają na stworzenie efektywnej społecznie gospodarki, mogącej zapewnić dostatek materialny, niezbędny do życia i rozwoju, z zachowaniem zasad sprawiedliwości społecznej.

Zbliżają Polskę do zasad życia politycznego, społecznego i gospodarczego w obecnych krajach zachodnich Unii Europejskiej, które stały się podstawą uzyskania przez nie wysokiego poziomu rozwoju, dostatku i pomyślności ich społeczeństw.

8. Polskie Stronnictwo Ludowe uważa, że droga do osiągnięcia dobrych rezultatów w tym zakresie prowadzi przez naprawę w Polsce podstawowych instytucji społecznych – systemu gospodarczego, warunków rozwoju rodziny, postawy i świadomości

społeczeństwa, jakości i efektywności działania systemu władzy na rzecz dobra obywateli oraz indywidualnej postawy każdego człowieka.

We wszystkich tych sprawach, przedstawiciele Polskiego Stronnictwa Ludowego będą zabiegać w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym o podejmowanie decyzji i działań, korzystnych dla dobra każdego obywatela i całego narodu. Wsparcie, jakie zostanie nam udzielone przez naród, przesądzi i zadecyduje o zakresie realizacji tych, dobrych dla Polski dążeń i słusznych celów.

Zadecyduje, że Polska szczęśliwa będzie mogła trwać wiecznie.

Warszawa, 15 kwietnia 2007 r.

Nadzwyczajny IX Kongres
Polskiego Stronnictwa Ludowego